

KISS GABRIELLA

„Minden tudásommal, életem végéig a beteget akarom segíteni”

Szemelvények dr. Asztalos László főorvos életéből

Több mint 60 éve él a hippokratészi eskü szerint a Gyergyóremetén általános, majd főorvosként dolgozó dr. Asztalos László, aki orvosi pályája alatt vezette a helyi szülőotthont, a remetei gyógyfürdőt, fáradhatatlanul végezte népnevelői, egészségnevelői munkáját, emellett még népi zenekart is hozott létre, melynek ő volt a vezetője, prímása.

A sepsikőröspataki származású orvos 1952-ben Kézdivásárhelyen érettségizett, 1953-1959 között a Marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetemi Intézetben megszerezte az általános orvosi diplomát, majd 1979-ben a főorvosi oklevelet. Szakmai tevékenységének fókuszában az alsó végtag visszer-betegségeinek kezelése áll. Négy mandátum erdejéig volt tagja a gyergyóremetei helyi tanácsnak. 1994-ben megnyitotta magánorvosi rendelőjét, amelyben a mai napig dolgozik. Orvosi munkája mellett fő céljának tekinti a lakosság kulturális és egészségügyi nevelését.

2000-ben elnyerte Gyergyóremete első, 1990 után átadott díszpolgári címét. Előtte az utolsó díszpolgári címet 1944-ben Miskey Zoltán honvéd ezredes kapta.¹ 2005-ben Hargita Megye Tanácsa, majd 2009-ben a gyergyóremetei önkormányzat nevében Laczkó Albert Elemér polgármester életműdíjjal tüntette ki. Ennek a díjnak részeként egy portrét is ajándékoztak részére, amely Balázs

1 Forrás: <https://www.gyergyoremete.info/kapcsolodo-életutak/dr-asztalos-laszlo.html>

József festőművész munkája. 2016-ban *Egymásra találva*² címmel portréfilm készült személyéről, amelyben az orvos életéről, munkájáról, családjáról vagy éppen hobbijáról hallhatunk. 2019. szeptember 13-án gyémántdiplomát vehetett át a Marosvásárhelyi Orvosi Egyetemen. A 161 végzős orvosból 71-en érték meg a 60 éves egyetemi találkozót, amelyet 2019. szeptember 13-án ünnepeltek. Az ünnepség keretén belül, az utókorra is gondolva, emlékkopjafa-avatásra is sor került.

Hogyan emlékszik vissza gyermek- és fiatal korára?

Én 1934. június 8-án születtem Sepsiszentgyörgyön. Egy ötgyermekes családban nevelkedtem fel, ahol, mondhatom, zárdanevelést kaptam, ami azt jelenti, hogy rosszkodni is lehetett, de édesapám katolikus lévén, a katolikus vallás szerint nevelt minket. Kaptam egy olyan alapot, ami egy életre meghatározta az életemet.

Mi rengeteg állatot tartottunk, a csirkét fel kellett boncolni, a rucát, tyúkot le kellett vágni, a liba nyakát levágni. Én mindig szívesen segítettem édesanyámnak. Gyermekkori emlékeimen végig csobog a Körös-patak. A háború után, 1945-1948-ban Kézdivásárhelyen tanultam a Katolikus Főgimnáziumban, 1948-ban elvették a felekezeti gimnáziumot, így a Székely Mikó főgimnáziumba kerültem.

Nagyon szerettem és mai napig szeretem a zenét. Évekig a sepsiszentgyörgyi népi zenekarnak a vezető primása voltam. Összesen 42 lakodalomban zenéltünk. Tudja, a primásnak nagyon sok rajongója volt, legfőképp, amikor a lányoknak elmuzsikáltam a kedvelt nótájukat.³

Mikor határozta el, hogy orvos lesz, mi befolyásolta a döntését?

Úgy történt, hogy az egyik lánnyal, miután elmuzsikáltam a nótáját, farkasszemet néztünk, ő elaludt, én felpofoztam! Kérdeztem tőle: – Mi történt veled? Ő nem tudja, válaszolta! Még egyszer farkasszemet néztem vele, ismét a földön volt. Megigéztem! Elmondtuk a tanároknak, hogy mi történt. Ők azt mondták, hogy ez hipnotizálás. Kipróbáltam az osztálytársakon, hát a fél osztály elaludt. Itt bukkott

2 Készítette: Rubin stúdió – Gyergyószentmiklós, Berszán-Árus György és Daczó Dénes 2018-ban, Gyergyóremete Polgármesteri Hivatalának megbízásából és Hargita Megye Tanácsa támogatásával.

3 E részlet elhangzott az *Artériák* című műsorban. Szerk.: FARKAS Katalin, Erdélyi Magyar Televízió, 2018. január 23.

meg nálam a fizika, ezért a dologért, hogy tudok hipnotizálni. Ez egy adottság az Istentől. Én mindig fizikatanár szerettem volna lenni. Egy „diszkó-döci” után eldöntöttem, hogy orvosra megyek.

Hogyan alakult az orvosi pálya? Mire számított?

Százhatvanegyen végeztünk az orvosi egyetemen, akkoriban a helyválasztás az országos rádiókonferenciával ment. Hargita megyében összesen három helyet hirdettek meg. A Kárpátokon túl, egészen Botoşani-ig nagyon sok hely volt meghirdetve. Minden megyében 15-20-30-50 orvosi hely volt. Amikor a választások elkezdődtek, nagyon izgattam magam, én Kovászna vagy Hargita megyébe szerettem volna jönni.

Így kerültem körorvosnak Gyergyóremetére 1959. október 15-én. Egy fiatal, 27 éves fiatalembert kell elképzelni, aki még kezdő a pályán.⁴

Családalapítás, egymásra találás

A feleségemet⁵ már negyedéves orvostanhallgató koromban elvettem, ő volt nekem két évig az eltartóm, mint tisztviselő. Esküvő után a kultúrpalotával szemben a tejsárdában, egy igazán ízletes tehéntúrós puliszkát ettünk, amit igen jól csináltunk.⁶ A házasságunkból három gyermekünk született – László (1960), Enikő (1962), Ildikó (1964). Kilenc unokánk és egy dédunokánk van, akikre a gyermekeink mellett, nagyon büszkék vagyunk. A feleségemmel a 63. házassági évfordulót is megértük.

Milyen körülmények között kezdett el dolgozni? Akkoriban, milyen egészségügyi problémák miatt keresték fel leginkább? Mi motiválta az orvosi pályafutása során?

**„a mély vízbe való bedobása egy embernek,
az egy nagyon helyes gondolat”**

Egy olyan rendelőben (egy szoba) kezdtem el dolgozni, ahol nem volt villany, csak petróleumlámpa. Telefon nem volt, csak olyan „halló-halló központ, kérem ezt a számot”. A szoba mellé egy 2x2 méteres deszkafalú várokszobát építtettem. Kint -20, -30 fok volt, bent -15. Így indult az élet. A faluban 6500-an éltünk, se gyerekgyógyász, se főorvos, se nőgyógyász. Szültünk és szültünk, évente 140-160 gyereket.

4 Idem.

5 1956. november 17-én Marosvásárhelyen házasodtak össze Papp Etelkával.

6 Elhangzott: BERSZÁN-ÁRUS György–DACZÓ Dénes: *Egymásra találva*. Rubin Stúdió, Gyergyószentmiklós, 2018. (a továbbiakban BERSZÁN-DACZÓ 2018)

„másan tudj segíteni”

Az első betegem, aki megkeresett, annak fájt a foga. Mondta: azért jöttem, hogy tessék kihúzni a fogamat, ez egy nő volt. Mondtam neki, bocsánatot kérek, de én általános orvos vagyok, nem vagyok fogorvos. Én nem tudom kihúzni a fogát! Végignézt rajtam tetőtől talpig, azzal elment. Nem telik bele másfél óra, ismét jön egy másik beteg. Doktor úr, azért jöttem, hogy húzza ki a fogamat. Aznap hárman jöttek. Mindeniket elküldtem. Azon gondolkodtam, hogy vajon ezek milyen véleménnyel mentek el? Gondolták biztosan, hogy ez a fiatal orvos, még a fogamat sem tudja kihúzni. Na, én kerítettem egy alsó és egy felső fogót, hogy legyen szerszámom! A negyedik beteg, aki hozzám jött, annak kihúztam a fogát. Biztosan jobban örvendtem, mint ő, mert ki tudtam húzni a fogát!

„Szültem”: fogtam ki babát a Maros híd közepén, „szültem” az Egészségügyi Ház udvarán, „szültem” a saját házamban, amikor a menyasszonyi tánc közben jöttek a menyasszony fájdalmai.

Régebben igen nagy divat volt a verekedés, egyéb sem volt, csak a sebeket varrogattuk. Más világ volt. Szekérrel vitték be a beteget Gyergyószentmiklósról, nem volt mentő. Az orvos kétkerekű sarétan⁷ járt a faluban és a városban is. Ilyen körülmények között mindent meg kellett tudni oldani.

Mind a három gyerekem itt született Remetén, a feleségem szült, de én vezettem a szülést. A lányomnak is én vezettem a szülést le. Beültem hamar a steril holmiba⁸, és azzal ment a szülés. Amikor Pachota Gyuri benézett, azt mondtam: Gyuszikám, én már varrom a gátat, a borraivalót én kapom meg. Egyedül volt nőgyógyász, ez 1988-ban volt.

**„akinek nincs bátorsága, az ne legyen orvos –
légy bátor, amit tudsz, azt csináld meg!”**

Volt olyan eset is, amikor egy halottat hoztak be hozzám, Csutakfalváról. Az édesanya három héttel szülés után rosszul lett, a férje a karjában hozta be. Felfektette az ágyra, rátettem a hallgatót, a szíve meg volt állva. A filmekben gyakran lehet látni, hogy veszik a defibrillátort, és bummm, de ha nincs bummm? Akkor mit csinálnak? Én akkor azt csináltam, amire az orvosok meg vannak tanítva, csak nem tudom, hányan csinálják? A szívünket a négyes oldalborda közre a szegycsonttól három milliméterre,

7 Egylovas, két kerekű kocs, szekér.

8 Holmi – ruha/ köpeny

balra, egy nyolc cm-s tüvel meg lehet szűrni, és lehet adni bele injekciót. El lehet indulni és megkeresni, hogy kap-e ilyen orvost, aki a szűbe adott injekciót? Adhatod, ha mered! Én beadtam a nőnek az injekciót a szívébe, és megmentettem. Nekem egy ilyen adrenalininjekció mindig elő van sterilen készítve a rendelőben. Emlékszem, amikor elmondtam egy körorvosi találkozón, az orvoskollégák azt mondták: Neked könnyű, mert te bátor vagy! Ilyen esetem, ha statisztikával akarjuk kimutatni, volt legalább 10 az 50 év alatt.⁹

**„a beteggel együtt kell érezni,
minden körülmények között”**

Az orvos jó pedagógus kell, hogy legyen és nagyszerű pszichiáter, semmit nem érsz vele, ha a beteggel durva vagy és leszidod, vagy a beteget, ha olyan állapotban van, elkergeted, vagy ha kérdez valamit, te durván válaszolsz. Én sem vagyok és a közönség sincs megelégedve azzal, amit ma a romániai egészségügyi rendszer szolgáltatni tud.

Óriási különbség van, hiszen régen nem volt villany, nem volt a kezünkben echo, komputertomográf, kolonoszkópos műtétek, és akkor is meg kellett állnunk a helyünket.

Megnőtt a halálozási korhatár, hiszen látjuk demográfiai mutatók nélkül is, hogy sokkal több idős ember van, mint régen, akik megérik a 80-90 évet. Európa-szerte csökkent a születési arányszám, viszont kevesebben halunk meg. Ezért többen megérik a tisztességes idős kort.

Amikor valakivel találkozok és mondja, doktor úr, milyen jól tetszik kinézni, akkor én azt válaszolom: én azt kívánom, öregedjen meg! Nem lehet igazi hit nélkül élni! Mindenkitől úgy búcsúzik el: Isten áldja meg! Most, amikor egy problémával orvoshoz fordul egy ember, akkor elküldik laborba, ide-oda, egy doszárral jönnek hozzám. Időt szánok rájuk, meghallgatom.

Ezelőtt öt évvel volt egy beteg nálam, nemrég ismét megkeresett. Doktor úr, viszszaöttem, mert rajtam ön tud segíteni. Nagyváradtól Ploiești-ig, a Nyikó mentétől a Nyárád mentéig még a cigányok is ide jönnek hozzám. Az én lelkem azt súgja, muszáj dolgozzak!

Az ajtómra ki van írva, jó nagy betűkkel, hogy a rendelő hivatalosan be van zárva, de naponta 4-5 személy mindig felhív, beprogramálom és jönnek. A jelentkezők száma sokkal több volna, de próbálok magamnak szabadnapot adni, és a feleségemnek is az otthoni munkákban segíteni.

9 BERSZÁN-DACZÓ 2018.

Amikor azt gondolom, hogy leülök ebédelni, akkor jön valaki. Na, de nem baj, megy az étel később a melegítőbe. Így van rendjén, míg a Jó Isten engedi.

„kulturális élet, avagy a hobbi”

Amikor Remetére kerültem, négy hónap alatt csináltam egy vonószzenekart. Megérdeklődtem a faluban, hogy ki tud hangszeren játszani, megkerestem őket. Így lett egy 18 tagú zenekarunk, és az új kicsi orvos volt a vezetője. Citera- és vonószzenekar. Számtalan összejevetelen felléptünk, sok örömet adott számunkra. A zene teljesen hozzámm nőtt. Ez volt a hobbi. A Ceaușescu-rendszer idején pünkösdkor Csíksomlyón folyt a búcsús szentmise, mi akkor, aznap kellett menjünk a zsögödi fesztiválra, a nagy ének- és zenei találkozóra. Így volt akkor. Az volt a tervem, hogy amikor nyugdíjas leszek, elkezdem a gyerekeket a zenére tanítani. Fiatalabb koromban tanítottam a gyerekeket zenére. Sajnos, a köszvény miatt nem tudok hegedülni. A zenét nagyon szeretem, ehhez jön a természet szeretete. A csodálatos madarak. A kertünkben madáretető van. A madarak etetése, nézése felér egy nyugtatóval, egy Diazepámmal. Amikor egyszerre érkezik a madáretetőre 4-5, akár 6 cinke, és jön a veréb is, megfigyelem, hogy hogyan bontják ki a magokat. Élettel és szeretettel töltenek fel.

„mint Kőműves Kelemen, annyit építettem az egészségügyi házakat”

Említettem már korábban, hogy milyen körülmények között dolgoztam a kezdetekben. A '60-as években arról álmodtam, hogy lesz egy egészségügyi házunk, ahol lesz bár két orvosi rendelő, egy fogászat. Erről még akkoriban egy újságcikket is írtam. Addig harcoltam és kértem a falu vezetőségét, hogy ideadták az egyik középületet. Kalákával, a barátok, ismerősök segítségével felújítottuk, így lett egészségügyi házunk. Amikor 60 éves koromban nyugdíjaztak, arra gondoltam, hogy nem állhatok le, a betegeken muszáj segítenem. Így a régi barkácsoló műhelyemet átalakítottuk orvosi rendelőnek. Lett egy várótermünk és egy mellékhelyiségünk is melléje. Azóta nincs olyan nap, hogy ne hívnának. Nem csak a környékről, a távolabbi vidékekről is eljönnek hozzám mai napig.

„valóra vált álom – a gyergyóremetei Egészségház”

A remetei Egészségház nagyrészt saját erőből, ugyanakkor Hargita Megye Tanácsának és a Román Kormányának a támogatásával épült. A beruházás értéke meghaladja a 3 millió lejt. Jelenleg állandó ügyeleti központ, Pro Dia Laboratórium, fogorvosi

rendelő, Polimed Center és a Lénárd Patika áll a község és a más településekről érkezők szolgálatára.¹⁰

2011-ben átadásra került az Egészségház, az előzmények során Önnek mi volt a szerepe?

A polgármester úr az adminisztrációt, én az egészségügyi oldalt terveztem: mentőállomás, családorvosok (3), szakorvosok (14), iskolaorvos (1), fogorvos (2), gyógyszerár, a helyi önkéntes tűzoltó egyesületünk is helyet kapott. Hivatalosan minden szakágból jönnek az orvosok. Én nagyon büszke vagyok erre a házra, ma már 10 éves. Örömmel tölt el, hogy ilyen jól működik. Első volt a megye és a térségünk településeit nézve. A község nagyon jól fogadja, hiszen egy jól felszerelt, szakmai minőségében jól működő egészségházunk van. Dr. Biró László főorvos segítségével a jelenlegi családorvosok: dr. Gyulai Anna, dr. Blénesi Ágnes, dr. Ádám József, az iskolaorvosnő: dr. Domokos Melinda, dr. Truczsa Örs, dr. László Róbert fogorvosok. Szabó Rozália gyógyszerésznünk 40 évet dolgozott Remetén. Este 20:00 órától reggel 8:00-ig sürgősségi szolgálat van. Nappal mindig van egy orvos és egy asszisztens. Nincs egy olyan pillanat a remetei Egészségházban, hogy ne legyen orvos, még ünnepnapokon is nyitva áll.

Mit üzen a mai fiatal pályakezdő orvosok számára?

„várjuk a fiatalokat, mert azokból a csemetékből lesznek a nagy fák”

Végtelenségig szívesen látom az egyetemi hallgatókat, hogy nézzék meg az egyszerű embert, aki úgy dolgozik, ahogy a lelke megengedi. A szakorvosok közül nem telik el olyan nap, hogy ne hívjon fel valamelyik, pl. az aneszteziológus, az érsebész, a szívgyógyász.

Kérdeznek, beszélgetünk és a végén azt mondják, a jó Isten tartson meg! Nagyon hiányoznak az általános orvosok, az egész romániai orvosi ellátásban most van egy nagy harc, hogy támogatni és segíteni a fiatal orvoskollégákat, mert a családorvosi hálózat előregedett. A fiatal orvosok oda mennek, ahol többet keresnek és többet látnak.

A Megyei Orvosi Kollégium választott elnöke dr. Biró László. Az orvosklub működik Gyergyószentmiklóson, amelynek dr. Pázmán Enikő a szervezője, előtte dr. Márk Zsuzsanna szervezte, aki már nincs közöttünk. Ez egy unikum volt Gyergyóban. A gyógyszerészeti cégektől, amikor eljönnek egy-egy bemutatóra, el vannak csodálkozva,

¹⁰ https://gyergyoremete.ro/hu_HU/institutions/egeszseghaz-en/

hogy milyen összetartó orvosi csapat van a Gyergyói-medencében. Veszünk egy vacsorát és meghallgatjuk az előadásokat.

„itthonmaradás”

Nem mentem el innen. Miért? Sose volt rá időm. Igaz, sok orvoskollégám elment, egyeseknek egy utcásor házuk van, különböző városokban. Csak tudod, mijük nincs? Boldogságuk! Barátaik! Akikkel el tud beszélgetni, egy pohár bort meginni. Hát ezért nem mentem el. Sok jó barátom van. Jó kapcsolatokat ápolok mindenkivel. Én gyergyóremetei lettem egészen!

„legnagyobb sikerélmény”

Még mindig tudok dolgozni! Nem azért kell, hogy dolgozzak, hogy keressek, hanem, hogy egy embert meg tudjak menteni. Ez a legnagyobb eredmény számomra. Egyszer be kell fejezni, tudom. De nem lehet azt csinálni, hogy bezárom az ajtót, és kész. Ez az érzésem és ezt is követtem egész pályafutásom alatt, hogyha egy orvos letesz egy hippokratészi esküt, akkor élete végéig segítse a betegeket.

Dr. Asztalos László feleségének gondolatai

Lelkiismeretesen, igazán éjlt, napot nem ismerve dolgozik és dolgozott fiatal korában is. Mindig ilyen volt. Sose feledem el, hogy amikor idejöttünk Remetére a '60-as évek körül, fiatal orvosként szombatról vasárnapra virradóra erős mandulagyulladásra volt. A torka be volt kötözve, beteg volt. Azon az éjszaka szánnal kilenc alkalommal vitték el egy házhoz a beteghez! Nem mondott nemet!

Remetére kerülve érdekes nyelvjárást, szóhasználatokat kellett megtanuljunk: „húzd meg”, „sirítsd meg”, „úgy fáj a fogam, hogy nem lakom”. Ezeket a kifejezéseket itt ismertük meg. Egyszer jött egy 15 éves fiú: „máminak úgy fáj a hasa, hogy nem lakja!” Én nem értettem egyáltalán. Mondtam a férjemnek, nézd meg, szegényt még a házából is kirakták, úgy fáj a hasa!

Amikor ideköltöztünk, egy kétszobás faházikóban laktunk, még az utcában sem volt villany. A villanyvezetékét a férjem a saját zsebén állíttatta. A házukba, amikor éppen a villanyvezeték helyét véste ki, és fenn állt a létrán, jött egy gyermek: keresem a

doktor bácsit! Mondja a férjem: Itt vagyok! Erre a gyermek: Menjen el, maga nem is a doktor bácsi, maga a villanyszerelő! A férjem lejött a létráról és bemutatkozott: Én vagyok az orvos! Ezek mind feledhetetlen emlékek. Lányunk, Enikő szerint az édesapja egy olyan veterán orvos, amilyen ma több nem létezik. Mi, a család, mindannyian büszkék vagyunk rá!

Zárógondolat

Dr. Asztalos László életútja és munkássága sokunkat magával ragad. Életútjának szemelvényeit végigkísérve azt látjuk, hogy a 60 év általános, majd főorvosi pályafutása egy tetterre kész embert mutat be, aki a betegek gyógyításában nem ismeri a nemet, akiből a tudomány mellett árad az emberség, a szeretet, a segítőkészség, az alkotás, és a közösség elfogadása. A hitében erős, emberségből, szakmai tudásból, közösségszeretetből jelesre vizsgázott főorvos nem csak az orvostudomány, hanem a kultúra és a közösségformálás útján is céltudatosságát, munkabírást, motivációját, jó hangulatát megőrizve összhangot teremtett mind a családjá, mind az orvoskollégái között. Laczkó Albert Elemér polgármester úr az *Artériák* című filmben így fogalmaz: „Értéket teremtő, közösségformáló emberi modellt adott!”

A mai napig aktívan tevékenykedő, jelenleg 86 éves dr. Asztalos László főorvos úr itthon maradt. „Én gyergyóremetei lettem és annak is érzem magam!”

Isten áldja, doktor úr!

„Cu toate cunoștințele mele, vreau să ajut pacientul pentru tot restul vieții mele”

Extrakte din viața medicului șef László Asztalos

Urmărind etapele principale ale vieții medicului șef László Asztalos, vedem în fața noastră un tânăr medic începător, care a fost repartizat la Remetea în 1959. Experimentând condițiile de mediu la acea vreme, el a planificat, a gândit și a acționat cu îndrăzneală și cu putere. Era prevăzător, a construit, a vindecat, a întemeiat o familie, a format o comunitate, a condus o trupă în timp ce studia în mod constant și a obținut diploma lui de medic șef. Vocea muzicii veșnice din sufletul său a contribuit la tot acest imbold, vindecare, iubire de oameni și viață. Viziunea sa centrată pe familie asupra vieții, dragostea sa pentru natură și muzică a fost decisivă de-a lungul vieții. El a fost fericit să-și împărtășească cunoștințele și experiența cu colegii săi medicali și cu cei care s-au apropiat de el. Cariera sa, umanitatea, profesia sa de vindecător sunt exemplare pentru noi toți.

„With all my knowledge, I want to help patients for the rest of my life”

Excerpts from the life of dr. László Asztalos chief physician

Accompanying some of the major stages in the life cycle of Dr. László Asztalos, we see a young doctor who was placed in Remetea in 1959. Experiencing the environmental conditions of the time, he planned, thought and acted bravely and vigorously. He was anticipatory, built, healed, founded a family, forged a team-community, led an orchestra while continuing to study and graduate in chief medicine. All of this momentum, healing, love of people and life was accompanied by the voice of eternal music in his soul. His family-centered vision of life, the love of nature and music, were decisive throughout his life. He was pleased to share his knowledge, experience, with his medical colleagues and those who turned to him. His career, his humanity, his profession of healing are exemplary for all of us.